

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2024, sp. zn. 24 Cdo 2368/2024, ECLI:CZ:NS:2024:24.CDO.2368.2024.1

Číslo: 38/2025

Právní věta:

V době posuzování oprávněnosti zdravotnické detence ve smyslu § 38 odst. 1 písm. b) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, musí být bezprostředně přítomna hrozba nežádoucího následku, nikoliv však nezbytně také její projevy. Bylo by proti smyslu tohoto zákona vyčkávat, než bude pacient v důsledku duševní choroby či pod vlivem omamných prostředků skutečně vykonávat činnost, kterou bezprostředně zasáhne některou ze zákonem chráněných hodnot.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.09.2024

Spisová značka: 24 Cdo 2368/2024

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení o přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče (detence)

Předpisy: čl. 8 odst. 6 Listiny základních práv a svobod
§ 104 o. z.

§ 38 odst. 1 písm. b) zákona č. 372/2011 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zastavil řízení o dovolání posuzovaného proti rozsudku Okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 25. 3. 2024, sp. zn. 0 L 33/2020, a zamítl dovolání umístěného proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 3. 2024, sp. zn. 17 Co 236/2023.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Havlíčkově Brodě (dále jen „soud prvního stupně“) zahájil z moci úřední na základě oznámení Psychiatrické nemocnice v Havlíčkově Brodě (dále též jen „zdravotní ústav“) řízení o přijetí umístěného do ústavní péče bez jeho písemného souhlasu a o jeho omezení ve styku s vnějším světem, a to usnesením ze dne 15. 1. 2020, č. j. 0 L 33/2020-4, aby následně dalším usnesením ze dne 16. 1. 2020, č. j. 0 L 33/2020-10, vyslovil, že k převzetí umístěného do ústavní péče došlo ze zákonných důvodů. Proti posledně označenému rozhodnutí podal umístěný odvolání, avšak

usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. 2. 2020, č. j. 17 Co 30/2020-24, bylo odvolací řízení zastaveno, neboť umístěný byl v mezidobí ze zdravotního zařízení propuštěn.

2. Usnesením ze dne 6. 4. 2020, č. j. 0 L 33/2020-26, soud prvního stupně zastavil navazující řízení, avšak umístěný na základě poskytnutého poučení v zákonem stanovené lhůtě prohlásil, že žádá, aby v řízení bylo pokračováno. Rozsudkem ze dne 11. 5. 2022, č. j. 0 L 33/2020-399, soud prvního stupně rozhodl, že další držení ve zdravotním ústavu do 4. 2. 2020 bylo přípustné, avšak k odvolání umístěného Krajský soud v Hradci Králové (dále též jen „odvolací soud“) svým usnesením ze dne 31. 10. 2022, č. j. 17 Co 136/2022-431, vydaný rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. S odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2022, sp. zn. [24 Cdo 1150/2022](#), připomenul, že v tzv. druhé fázi detenčního řízení nelze vycházet z toho, že o zákonnosti převzetí umístěného do psychiatrické nemocnice již bylo s konečnou platností pravomocně rozhodnuto, a v řízení se nadále zaobíral toliko otázkou, do kdy trvaly důvody detence umístěného, aniž se posuzovala důvodnost samotného převzetí umístěného do zdravotního ústavu.

3. Soud prvního stupně svým (v pořadí druhým) rozsudkem ze dne 25. 3. 2024, č. j. 0 L 33/2020-566, znovu vyslovil, že „držení D. M. ve zdravotním ústavu do 4. 2. 2020 bylo přípustné“ (výrok I), a nepřiznal státu ani účastníkům právo na náhradu nákladů řízení (výroky II a III). Na základě rozsáhlého dokazování dospěl soud prvního stupně k přesvědčení, že v době svého převzetí netrpěl umístěný duševní chorobou v pravém slova smyslu, nýbrž závažnou poruchou osobnosti s narcistickými a paranoidně kverulatořními rysy. Vycházel přitom ze skutkového zjištění, že 14. 1. 2020, poté, co se umístěný odmítl ve vlaku prokázat jízdním dokladem, resp. dokladem totožnosti, a z důvodů verbálního útoku na pracovníka přepravce byla na něj přivolána městská policie, se rovněž se zasahujícími strážníky dostal do konfliktu. Následně byl umístěný na vlastní žádost převezen na ambulanci Oblastní nemocnice Kolín, kde v příjmové ambulanci žádal ošetření údajného zranění, přičemž si všechny přítomné zdravotníky i přes jejich výslovný nesouhlas obrazově nahrával na mobilní telefon a přes jejich opakované výzvy, aby jim řekl, jaké má zdravotní potíže a umožnil jim provést vyšetření, to s odkazy na práva pacienta opakovaně odmítal, a přitom zároveň začal zdravotníky obviňovat, že mu lékařskou péči poskytnout nechtějí. Trval na tom, že si je bude nahrávat a chce být ošetřen jiným zdravotním personálem. Vyslechnutá lékařka, zdravotní sestra i zdravotník shodně uvedli, že je umístěný slovně napadal, vyhrožoval jim kariérním postihem a všichni tři z něj měli obavu. Jednání s umístěným probíhalo za plného chodu chirurgické ambulance, kdy v čekárně zbytečně čekali další pacienti s akutními případy. Jednání pacienta podle přítomného personálu rozhodně nesvědčilo pro vážnost zranění, s nímž chtěl být ošetřen. Posléze přivolání strážníci městské policie pak umístěnému odňali mobilní telefon, došlo k ostrému slovnímu konfliktu, v jehož průběhu umístěný už byl slovně agresivní, vyhrožoval přivoláním GIBS a vůči strážníkovi použil vulgární slova. Umístěný tak na jedné straně nechtěl opustit ordinaci a trval na ošetření, ovšem jen za podmínky, že mu bude vrácen mobilní telefon, který bude při ošetření držet v ruce, a na druhé straně razantně odmítal, aby se ho přítomní zdravotníci dotýkali, a byl vůči přítomným verbálně agresivní. Na výzvu strážníků k opuštění ordinace a nemocnice reagoval opakovaným prohlášením, že se vrátí. Po odchodu z chirurgické ambulance nakonec byl strážníky před nemocnicí pacifikován a do ambulance znovu odveden, ale opět odmítal ošetření. Když se dostavil nový lékař (ortoped), umístěný odmítl nechat se ošetřit i od něj. Tím podle okresního soudu vznikla „patová“ situace, která bránila zdravotníkům ošetřovat další akutní pacienty. Lékařka dospěla k názoru, že umístěný, soudě podle jeho chování, trpí nebo může trpět duševní poruchou, a po telefonické konzultaci se sloužícím psychiatrem působícím ve zdravotním ústavu, se rozhodla odeslat umístěného na vyšetření do psychiatrické nemocnice. Při transportu se pak umístěný choval klidně a žádné problémy nevznikly. Po příjezdu mu byla ponechána pouta. O jeho hospitalizaci pak sloužící psychiatr MUDr. Mikolaj rozhodl na základě informací od lékařky chirurgické ambulance, od doprovázejících policistů a podle vlastních poznatků. Seznal, že s umístěným není možné se dohodnout. Tvrdil totiž, že má vykloubené rameno, které evidentně vykloubené neměl, byl významně

paranoidní, což se projevilo tím, že si chtěl vše nahrávat, a lékaři oponoval, že je to on, kdo ho napadá a ohrožuje. Na tomto základě okresní soud konstatoval, že projevy chování umístěného v chirurgické ambulanci před příchodem strážníků městské policie plně odpovídaly charakteristikám výše zmíněných specifických poruch osobnosti. Chování umístěného bylo bizarní. Žádal naléhavě ošetření zranění, žádné viditelné známky zranění ale nevykazoval a v kontrastu se svým požadavkem zcela nepochopitelně odmítal vyšetření a ošetření přítomnou lékařkou a zdravotníky. Místo přijetí vehementně požadované péče si bezdůvodně a nesmyslně diktoval podmínky, za jakých se nechá ošetřit. Byl neodbytný, arogantní, neusměrnitelný, nebylo možné se s ním dohodnout, byl pohotový zejména k verbální agresi a následně i byl verbálně agresivní, a to zcela bez ohledu na to, že se nacházel v chirurgické ambulanci poskytující ošetření v akutních případech. Ačkoli se domáhal ošetření zranění, nesmyslně lpěl na svých údajných právech pacienta, určoval, kdo ho smí či nesmí vyšetřit a ošetřit a kdo tomu bude či nebude přítomen, a to vše za situace, kdy kromě lékařky, zdravotní sestry a zdravotníka v ambulanci nikdo jiný nebyl. Zároveň vykazoval evidentní známky paranoidity. Obával se, že mu zdravotnický personál může ublížit, a z tohoto důvodu – a protože má na to údajně právo – trval na tom, že si bude vše nahrávat. Svým jednáním obtěžoval a zcela bezdůvodně zaměstnával a zdržoval zdravotnický personál, kterému fakticky bránil v ošetřování akutních případů dalších čekajících pacientů.

4. Soud prvního stupně při svém rozhodování vzal na zřetel i verbální agresivitu umístěného vůči zasahujícím strážníkům, přičemž měl za prokázané, že umístěný byl současně připraven i k agresi brachiální, když nerespektoval příkaz strážníka, snažil se vstávat a vzít si odebraný mobilní telefon zpět, a i přes výslovný zákaz strážníků se vehementně snažil do nemocnice bezdůvodně vrátit. Tím zcela evidentně hrozila další eskalace konfliktu se zdravotnickým personálem. Navíc když byl strážníky po pacifikaci před nemocnicí kvůli stížnostem na zranění doveden zpět do chirurgické ambulance, ve svém bizarním chování pokračoval; ač tvrdil, že je zraněný, znovu odmítal lékařské ošetření, a to nejen stávajícím zdravotnickým personálem, ale i nově příchozím lékařem. Na základě uvedeného soud prvního stupně uzavřel, že umístěný před převzetím k hospitalizaci svým jednáním bezprostředně a závažným způsobem ohrožoval své okolí. Jeho tehdejší zvýšenou nebezpečnost pro společnost, nebezpečnost způsobenou projevy jeho poruch osobnosti, ostatně konstatovaly i dva následně vyhotovené znalecké posudky a dokreslují ji i jeho dva bezprostředně předcházející konflikty z téhož dne, a to s průvodčí ve vlaku a s policisty na nádraží v Kolíně. Že nebyl agresivní při příjmu do psychiatrické nemocnice, na uvedeném podle okresního soudu nic nemění. Ostatně, od jednání umístěného v nemocnici v Kolíně uplynula nějaká doba, umístěný byl mezitím pacifikován policií a měl nasazená pouta. Jeho obraz na přijímacím oddělení psychiatrické nemocnice tak už byl jiný (okresní soud argumentoval situací, kdy člověk jednající pod vlivem duševní poruchy ohrožuje svou agresivitou sebe nebo okolí, zdravotníci mu aplikují zklidňující injekci a teprve po zklidnění ho dopraví do nemocnice). Odkázal i na výpověď MUDr. Mikolaje, který uvedl, že projevy duševního onemocnění nejsou konstantní, ale mohou se i během dne měnit. Vycházeno bylo i z následně podaných znaleckých posudků (včetně revizního posudku znaleckého ústavu), které skutečnosti uváděné ošetřujícími lékaři zdravotního ústavu potvrdily. Zjišťování odpovídající diagnózy bylo přitom provedeno podle soudu prvního stupně ve lhůtě přiměřené k jejímu ověření za standardních lékařských postupů, jež byly shledány *lege artis*.

5. V rovině právního posouzení soud prvního stupně vycházel zejména ze znění článku 8 odst. 1 a 6 Listiny základních práv a svobod, z § 104 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), přihlédl ke znění § 38 odst. 1 písm. b) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách pacienta (dále jen „zákon o zdr. službách“), a rovněž k § 80 zákona č. 292/2012 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), když na jejich podkladě uzavřel, že účelu držení umístěného v nemocnici nebylo možno dosáhnout jinak než právě hospitalizací. Umístěný totiž nepochybně jevil příznaky akutní psychotické poruchy, odmítal spolupracovat s lékaři, resp. jeho spolupráce byla jen na formální úrovni, nebyl ochoten podrobit se vyšetření a zcela mu chyběl náhled na vlastní chování. Naopak

evidentní byly potřeba upravit akutně vzniklý stav a zejména nutnost provedení komplexního odborného vyšetření a pozorování umístěného za účelem potvrzení nebo vyloučení duševní choroby.

6. Odvolací soud na základě umístěným podaného odvolání v záhlaví označeným rozhodnutím rozsudek soudu prvního stupně s mírnou modifikací – potvrdil (výrok I rozsudku odvolacího soudu) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II rozsudku odvolacího soudu). Odvolací soud v zásadě vycházel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, která považoval za správná a úplná. Přitakal přitom – rovněž s podrobným odůvodněním – právním závěrům soudu prvního stupně, když považoval za nepatřičné, pokud umístěný vytýkal soudu prvního stupně, že nezohlednil jeho předchozí léčbu na psychiatrii, když to byl naopak umístěný, který ve vztahu ke zdravotnímu ústavu opakovaně (a v rozporu s jeho pozdější verzí) zdůrazňoval, že se na psychiatrii nikdy předtím neléčil. Ostatně právě tato nepravdivá informace mohla být podle odvolacího soudu okolností, která přivodila (umocnila) potřebu nedobrovolné hospitalizace. Odvolací soud následně podrobně vypořádal procesní námitky umístěného vážící se k tvrzenému porušení práva na spravedlivý proces. Přednesy, které údajně nemohl uplatnit v řízení před soudem prvního stupně, měl umístěný příležitost znovu a plnohodnotně uplatnit před odvolacím soudem. Nesouhlasil s výkladem zákona o zdr. službách (jeho § 38 odst. 1 písm. b/), jak jej v odvolání podal umístěný, to je, že osoba, jejíž umístění ve zdravotním ústavu se zvažuje, musí zároveň ohrožovat sebe i své okolí a s odkazem na teleologický i gramatický výklad daného ustanovení měl naopak za to, že postačí splnění byť i jedné z obou zákonem stanovených alternativ.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Rozsudek odvolacího soudu, stejně jako rozsudek soudu prvního stupně, umístěný (dále též jen „dovolatel“) napadl v celém jejich rozsahu dovoláním. V dovolání bylo namítáno, že napadená rozhodnutí jsou budována na nesprávném právním posouzení věci, když přípustnost dovolání byla formulována s tím, že „napadené rozhodnutí závisí na řešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena dostatečně určitě, alternativně pak, že se odvolací soud při řešení této otázky odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.“ Po obsáhlé (a poněkud repetitivní) rekapitulaci dosavadního průběhu řízení spojené s citací odůvodnění vydaných rozhodnutí dovolatel akcentoval, že podle jeho názoru ze skutkových zjištění, jež převzal i odvolací soud, plyne, že umístěný nebyl agresivní při přijetí ve zdravotním ústavu, od jednání v nemocnici v Kolíně, kde mělo být jeho jednání bizarní, ovšem bez brachiálního konfliktu, uplynula „nějaká doba“, k fyzickým rozporům došlo naposledy mezi umístěným a strážníky v Kolíně. Na tomto základě akcentuje, že byl nejméně 1 hodinu před přijetím ve zdravotním ústavu zcela klidný a nekonfliktní, byť nespolupracoval se žurnálním lékařem psychiatrické nemocnice.

8. Dovolatel zdůraznil, že smyslem zákonné úpravy nedobrovolného převzetí k hospitalizaci je nepochybně ochrana samotného pacienta před jeho vlastním jednáním nebo následky takového jednání a také ochrana společnosti, zejména v podobě života a zdraví občanů, jakož i majetku a jiných statků veřejnosti a právních subjektů. Proto jsou k aprobaci nedobrovolného umístění pacienta do zdravotnického zařízení nastavena kumulativně významně přesná kritéria. Ta spočívají a) v obecném popisu jednání pacienta, kdy tento má bezprostředně a závažně být svým chováním nebezpečný sám sobě nebo svému okolí, tedy je třeba aby prvek ohrožení v chování pacienta nabyl takového stupně a intenzity, že pacient začne již aktivně ohrožovat sebe sama a osoby ve svém okolí, a tedy ohrožení, které svým chováním pacient způsobuje, musí být konkrétní a přímo hrozící. Umístěný (dovolatel) ovšem bezprostředně při nebo před posouzením jeho chování přebírajícím lékařem ve zdravotnickém zařízení svým chováním nebyl nebezpečný ani sobě, ani svému okolí. Toliko v době předcházející rozhodování o převzetí do péče byl potom krátce nebezpečný sobě, když více či méně dobrovolně vstoupil do finálního konfliktu se strážníky před nemocnicí v Kolíně. Současně je nezbytné b) stanovit podmínky diagnostického charakteru, kdy tedy pacient má jevit

známky duševní poruchy, nebo jí trpí, nebo je pod vlivem návykové látky – dovolatel v době posuzování přebírajícím lékařem nejevil známky duševní poruchy, zdravotní ústav pouze tvrdí, že bylo zapotřebí přezkoumat pacienta, zda jí náhodou netrpí a návyková látka nebyla ani tvrzena, ba ani zjišťována, ačkoliv byla následně pacientovi aplikována silná sedativa. A nakonec c) je nutno se vyjádřit k nemožnosti využít mírnějších, méně restriktivních opatření ke stabilizaci a pacifikaci pacienta, než je hospitalizace – zde dovolatel připouští, že by se pouštěl do spekulací, nicméně dle jeho názoru by bývalo stačilo využít takové možnosti, když nepochybně je celá škála prostředků, jimiž odborný personál psychiatrické léčebny dokáže pacienty patřičně usměrnit. Podle všeho tedy ke kumulativnímu naplnění zákonných podmínek nedobrovolné hospitalizace podle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotní péči nemohlo dojít, když „minimálně jedno z kritérií“ nebylo splněno. Dovolatel dále považoval za potřebné provést jazykový rozbor (zákonem užívaného) příslovce „bezprostředně“, který je obecně vnímán jako synonymum slova hned (ob. hnedka, hnedky, nářečím hnedkom, Něm.), kteréžto příslovce vyjadřuje bezprostřední následování děje za jiným dějem nebo časovým údajem, v tu chvíli, v témž okamžiku; okamžitě, neprodleně, ihned, případně je možným synonymem slovo těsně [přísl. 1. k těsný 4; bezprostředně 2, přímo 3, blízce 1 (op. vzdáleně, daleko 1)], jedná se tedy téměř o děj současný, těsně navazující. Dle názoru dovolatele je tedy příslovce „bezprostředně“ vyhrazeno toliko aktuálně právě proběhlému, skončenému ději. Byl by to tedy případ, kdy by brachiálně působil vůči sobě či přítomným při příjmu ve zdravotním ústavu, nebo snad při převozu do této nemocnice, avšak jakoukoliv bezprostřednost v podobě děje odehrávajícího se před těmito jmenovanými událostmi, navíc se značným časovým odstupem, lze vyloučit. Pro takový případ by zákonodárce nepochybně volil přiléhavější vyjádření časového odstupu, než zcela jasné a úsečné bezprostředně. Dovolatel nakonec klade důraz na to, že soudy v této věci nehodnotily a nezdůvodnily splnění hmotněprávních podmínek nedobrovolné hospitalizace, a to podmínky bezprostředního a závažného ohrožení, projevy duševní poruchy a podmínky, že hrozbu pro dovolatele nebo jeho okolí nelze odvrátit jiným způsobem. Rozhodnutí je tak podle něj nepřezkoumatelné. Soud prvního stupně se také jen velmi vágně vyjádřil k okolnostem nevyslechnutí dovolatele při jeho hospitalizaci (bod 30 odůvodnění usnesení) a „ve smyslu rozhodovací praxe Nejvyššího“ (míněno je zřetelně Nejvyšší soud) zatížil řízení další vadou v podobě opomenutí tohoto lidskoprávního, a tedy ústavního rozměru věci. Dovolatel za vadu považuje též to, že odvolací soud „upravil jen znění výroku o věci samé tak, aby v něm bylo lépe vymezeno, o jakém období držení D. M. ve zdravotním ústavu se tu soud vyslovuje“, avšak výroková část usnesení zní „I. Rozsudek okresního soudu se potvrzuje v tom správném znění jeho výroku I, že držení D. M. ve zdravotním ústavu od 14. ledna do 4. února 2020 bylo přípustné“. Dle názoru dovolatele se jedná o faktickou změnu rozsudku soudu prvního stupně „usnesením“ (správně ovšem rozsudkem) soudu odvolacího.

9. Ze všech těchto důvodů navrhoval, aby Nejvyšší soud napadené „usnesení“ (správně rozsudek) odvolacího soudu jako celek zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, popř. aby zrušil i „usnesení“ (správně jde o „rozsudek“) soudu prvního stupně a věc vrátil k dalšímu řízení právě posledně jmenovanému soudu.

10. K podanému dovolání se vyjádřil zdravotní ústav, jenž je nepovažoval za opodstatněné. Zdůraznil, že předmětem dovolacího řízení má být výklad podmínky hospitalizace pacienta bez jeho souhlasu, jestliže „ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí“. Podle dovolatele tato právní norma má být vyložena způsobem, že ohrožení musí být prakticky aktuální a zjevné v době poskytování lékařských služeb. Zdravotní ústav měl za to, že primární výkladovou metodou právních norem by měl být gramatický výklad. S pojmem „bezprostředně“ však není spojena konkrétní časová hodnota. Je nutné toto časové určení hodnotit s ohledem na okolnosti daného případu, a to především medicínským pohledem. Pro posouzení podmínky bezprostřednosti je zásadní ta otázka, zda mezi okamžikem, kdy pacient aktivně ohrožoval sebe a své okolí, a okamžikem, kdy se pacient dostane do příjmové ambulance, měl možnost sám své jednání změnit. Psychiatrická onemocnění jsou různá. Jejich příznaky bývají odlišné i u jednotlivých pacientů, a navíc se v čase, i v rámci

jednoho dne, často mění. Realitou je i to, že na vnější projevy psychiatrického onemocnění pacienta má vliv i působení jeho okolí. Pacienti, u kterých jsou splněny podmínky pro hospitalizaci bez jejich souhlasu, nepřichází do zdravotnického ústavu sami. Standardem je, že je někdo přiveze. Pravidelně zdravotnická záchranná služba, kterou v případě pacientů nebezpečných svému okolí, doprovází i policie. Je i běžné, že pacient je do psychiatrické nemocnice dopraven až po podání uklidňujících léků. Tyto skutečnosti mají na pacienty vliv a po dobu působení medikace se jejich nebezpečnost pro sebe sama či pro okolí, byť stále trvající, navenek neprojevuje. Například pokud zmatený člověk pobíhá po ulici, nedbá na provoz motorových vozidel a v tomto stavu ho zdravotníci naloží do sanitky a přivezou na příjmové oddělení psychiatrické nemocnice, je to posuzováno jako ohrožující jednání bezprostřední. V projednávaném případě se o bezprostřední jednání u dovolatele jednalo. Předcházelo jeho zadržení policií a dopravě zdravotnickou záchrannou službou, jeho zdravotní stav byl navíc s pracovníky zdravotního ústavu konzultován již v době, kdy se nacházel v nemocnici v Kolíně. K podanému dovolání se nakonec vyjádřilo také Okresní státní zastupitelství v Havlíčkově Brodě, které jen velmi krátce zdůraznilo svůj souhlas se závěry rozsudku odvolacího soudu.

III.

Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (viz čl. II a XII zákona č. 286/2021 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

12. Dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení, za splnění podmínky § 241 o. s. ř.

13. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

14. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

15. Posuzované dovolání zčásti neobsahuje obligatorní obsahové náležitosti vyžadované ustanovením § 241a odst. 2 o. s. ř., neboť v dovolání nebylo (až na dále zmíněnou výjimku) vymezeno, v čem je spatřováno splnění předpokladů přípustnosti dovolání a zčásti ani nebyla náležitě artikulována tzv. dovolací otázka.

16. V dovolání je pouze parafrázován obsah části ustanovení § 237 o. s. ř., a to navíc – jak dovolatel výslovně zmiňuje – alternativně s tím, že odvolací soud své rozhodnutí postavil na řešení otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena dostatečně určitě, resp. že se odvolací soud odchýlil od (blíže nespecifikované) ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu.

17. Nejvyšší soud přitom ve svých rozhodnutích opakovaně uvedl, že k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu ustanovení § 237 o. s. ř., aniž by bylo z dovolání zřejmé, od jaké (konkrétní) ustálené rozhodovací praxe se v rozhodnutí odvolací soud odchýlil, která konkrétní otázka hmotného či procesního práva má být dovolacím soudem vyřešena nebo je rozhodována rozdílně, případně od kterého (svého dříve přijatého) řešení se dovolací soud má odchýlit (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. [25 Cdo 1559/2013](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2488/2013](#), proti němuž podaná ústavní stížnost byla

odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. [I. ÚS 3524/13](#)).

18. Vymezení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je přitom třeba provést pro každý jednotlivý dovolací důvod [pro každou námitku či otázku] samostatně (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 1. 2015, sp. zn. [30 Cdo 3023/2014](#)).

19. Pokud se snad umístěný domníval, že odvolací soud se odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, bylo zapotřebí pro splnění požadavku ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. uvést, od jaké konkrétní judikatury dovolacího soudu nebo Ústavního soudu se odvolací soud odchýlil (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. [25 Cdo 1559/2013](#)), žádné takové rozhodnutí nebylo v podaném dovolání označeno.

20. Obecně platí, že alternativní vymezení přípustnosti dovolání se navzájem vylučuje, a proto není způsobitelným vymezením přípustnosti dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. Z povahy věci vyplývá, že v konkrétním případě může být zpravidla naplněno vždy pouze jedno ze zákonem stanovených kritérií přípustnosti dovolání – splnění jednoho kritéria přípustnosti dovolání zpravidla vylučuje, aby současně pro řešení téže otázky bylo naplněno kritérium jiné (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. [26 Cdo 1590/2014](#), ústavní stížnost proti němu Ústavní soud usnesením ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. [I. ÚS 2967/2014](#), odmítl). Nepřípustnost uvedení více vzájemně se vylučujících podmínek přípustnosti pak plyne i z bodu 16 nálezu Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2020, sp. zn. [IV. ÚS 410/20](#). Nejvyšší soud vyšel v poměrech této věci (s přihlédnutím k předmětu řízení) z toho, že žádnou oponentní judikaturu Nejvyššího či Ústavního soudu řešící odchýlně dovoláním předestřenou problematiku (než jak ji dříve vyřešil dovolací soud) dovolatel neoznačil, podle obsahu proto usuzuje na přípustnost dovolání pro neřešenou otázku vážící se k problematice bezprostřednosti ohrožení umístněného pro sebe či jeho okolí.

21. Přestože jinak jsou v dovolání kladeny i řečnické otázky, nejde o otázky právní (srov. § 241a odst. 1 o. s. ř.), není také zřejmé, co odvolacímu soudu vytýká „nestranný pozorovatel daného spotu“ [patrně sporu], když se současně prohlašuje za „účastníka řízení“ /viz část IV./b) dovolání/, pročez není ani jasné, zda v tomu odpovídajícím rozsahu prosazuje svá procesní práva dovolatel či snad blíže neurčená osoba třetí – onen již zmiňovaný „pozorovatel“ (jež by nebyla k podání dovolání subjektivně legitimována). Ve vztahu k obecné výhradě o absenci podmínky zkoumání možnosti mírnějších opatření, než je nedobrovolná hospitalizace, dovolatel ke své procesní újmě žádnou konkrétní otázku (námitku) rovněž neformuluje a vůči právnímu posouzení ze strany odvolacího soudu se nijak jednoznačně nevymezuje, když současně uvádí, že se na dané téma nehodlá pouštět do jakýchkoliv spekulací a pouhé – poněkud vágní – tvrzení, že „existuje celá škála prostředků, jimiž odborný personál zdravotního ústavu dokáže pacienty patřičně usměrnit, je natolik nekonkrétní, že nemůže představovat obligatorní náležitost dovolání v podobě jasně formulované otázky (namítky), pročez vylučuje možnost v tomu odpovídajícím rozsahu dovolání věcně projednat (§ 241a odst. 2 a 3 o. s. ř.), zvláště chybí-li zde u dané otázky jakákoliv oponentura vůči úvahám krajského soudu, který jako správné převzal závěry soudu prvního stupně.

22. Nejvyššímu soudu přitom nepřísluší, aby na úkor procesních práv ostatních účastníků řízení vlastním aktivismem nepřipustně extrahoval z obecného textu neúplného, a proto i neprojednatelného dovolání právní otázky, jež by (snad) mohly být předmětem jeho posouzení, neboť dovolací řízení nemá být bezbřehým přezkumem, v němž nedostatečnou procesní aktivitu stran nahrazuje soud (srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. [28 Cdo 2402/2007](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. [22 Cdo 1936/2015](#)).

23. K ústavní konformitě požadavku na vymezení důvodů přípustnosti dovolání se Ústavní soud souhrnně vyjádřil ve stanovisku svého pléna ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 45/16](#), přičemž i v další své náleзовé judikatuře netoleruje Nejvyššímu soudu, pokud ten projedná dovolání, aniž by bylo

vybaveno předepsanými obsahovými náležitostmi (srov. kupř. nález Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. [III. ÚS 2478/18](#)).

24. Nejvyšší soud se zřetelem k výše řečenému nemohl podané dovolání podle § 243c odst. 1 o. s. ř. ve výše specifikovaném rozsahu věcně projednat, neboť vady, jímž bylo zatíženo, nebyly v zákonné lhůtě odstraněny (§ 241b odst. 3 o. s. ř.).

25. Nejvyšší soud dále uvádí, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu, který lze uplatnit jen tehdy, pokud to zákon výslovně připouští (srov. § 236 odst. 1 o. s. ř.). Podaným dovoláním v této věci je zřetelně napaden nejen rozsudek odvolacího soudu, ale i rozhodnutí soudu prvního stupně. Občanský soudní řád neupravuje funkční příslušnost soudu pro projednání dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Jelikož nedostatek funkční příslušnosti je neodstranitelným недостатkem podmínky řízení, Nejvyšší soud za použití § 243f odst. 2 o. s. ř. řízení o „dovolání“ proti rozsudku soudu prvního stupně podle § 243b ve spojení s § 104 odst. 1 věty první o. s. ř. zastavil (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. [29 Odo 265/2003](#)).

26. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. dovolání podle § 237 o. s. ř. není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení, podané dovolání proto není objektivně přípustné v rozsahu, v němž směřuje proti výroku I odvolacího soudu, jímž byly (také) potvrzeny nákladové výroky rozsudku soudu prvního stupně.

27. Nejvyšší soud se proto dále zabýval (jen) otázkou výkladu § 38 odst. 1 písm. b/ zákona o zdr. službách, zejména pak tam užitému pojmu „bezprostředně“.

28. Ze skutkového stavu, z něhož odvolací soud při rozhodování vycházel (jehož správnost a úplnost jsou v zásadě vyloučeny z dovolacího přezkumu, srov. ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř.), vyplývá, že umístěný byl přinejmenším verbálně agresivní vůči příslušníkům městské policie i vůči lékařům a zdravotnickému personálu nemocnice Kolín, při přijetí ve zdravotnickém zařízení již agresivní nebyl, byť nedostatečně spolupracoval s tamním personálem. V projednávané věci proto záviselo rozhodnutí odvolacího soudu – mimo jiné – na vyřešení právní otázky výkladu pojmu „bezprostředně“ užitého v § 38 odst. 1 písm. b/ zákona o zdr. službách. Dovolání shledal Nejvyšší soud ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. v uvedeném rozsahu přípustným, neboť daná otázka nebyla doposud ve všech souvislostech v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

29. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které Nejvyšší soud provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), striktně vázán důvody v dovolání vymezenými (§ 242 odst. 3 věta první o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání je sice přípustné, avšak není opodstatněné.

30. O nesprávné právní posouzení věci (naplňující dovolací důvod podle § 241a odst. 1, část věty před středníkem, o. s. ř.) jde tehdy, posoudil-li odvolací soud věc podle právního předpisu, jenž na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní předpis, sice správně vybraný, nesprávně vyložil, případně jej na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

31. Podle čl. 8 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) je osobní svoboda zaručena.

32. Podle čl. 8 odst. 6 Listiny zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu.

33. K poskytování zdravotních služeb a hospitalizaci bez souhlasu pacienta se rovněž vztahuje čl. 5 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině (dále jen „Úmluva o lidských právech a biomedicině“), podle které je možné provést jakýkoliv lékařský zákrok pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Výjimku umožňuje čl. 26 Úmluvy o lidských právech a biomedicině, který připouští uplatnění omezení výkonu práv, vyplývajících mimo jiné též z čl. 5 této úmluvy, pokud tak stanoví zákon a tyto výjimky jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu bezpečnosti veřejnosti, předcházení trestné činnosti, ochrany veřejného zdraví nebo ochrany práv a svobod jiných osob.

34. Podle § 104 o. z. lze převzít člověka bez jeho souhlasu do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo ho v něm bez jeho souhlasu držet jen z důvodu stanoveného zákonem a za podmínky, že nezbytnou péči o jeho osobu nelze nahradit mírnějším a méně omezujícím opatřením.

35. Podrobnější hmotněprávní úprava řešené problematiky je obsažena v ustanovení § 38 zákona o zdr. službách, který v odstavci 1 označuje případy, kdy lze pacienta bez jeho písemného souhlasu převzít do ústavní péče, vyžaduje-li to povaha jeho zdravotních problémů. Vymezené případy odrážejí praktickou potřebu ochrany jak společnosti, tak práv a právem chráněných zájmů pacienta (umístěného). Lze tak učinit mj. proto, že pacient ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak [srov. § 38 odst. 1 písm. b) cit. zákona]. Z uvedeného důvodu byl v projednávané věci převzat do zdravotního ústavu také dovolatel.

36. S dovolatelem je možné souhlasit v tom, že k rozhodnutí o naplnění výše popsanych podmínek nedobrovolné hospitalizace zásadně nepostačuje skutečnost, že pacient trpí duševní poruchou (případně jeví známky duševní poruchy nebo je pod vlivem návykové látky), nýbrž k této skutečnosti musí přistoupit ještě další skutečnost či skutečnosti, spočívající v konkrétním chování nebo jednání pacienta, z něhož lze dovodit, že pacient bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí; dále musí být prokázáno, že hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nebylo možno odvrátit jinak (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2022, sp. zn. [24 Cdo 352/2022](#); usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2022, sp. zn. [24 Cdo 556/2022](#), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2023, sp. zn. [24 Cdo 438/2023](#), a také nálezy Ústavního soudu ze dne 16. 11. 2021, sp. zn. [III. ÚS 2667/21](#)). Rozhodnutí soudu musí přitom vždy obsahovat řádné a vyčerpávající odůvodnění, v čem je spatřováno naplnění všech výše uvedených hmotněprávních podmínek zákonnosti zbavení osobní svobody podle ustanovení § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2015, sp. zn. [I. ÚS 1974/14](#), obdobně pak nálezy ze dne 1. 2. 2007 sp. zn. [I. ÚS 563/06](#)]. Rovněž podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) má článek 5 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva o lidských právech“) chránící právo na osobní svobodu v demokratické společnosti vrcholný význam (rozsudek ESLP ze dne 26. 5. 2011 ve věci *Župa proti České republice*, stížnost č. [39822/07](#), § 45).

37. V řízení, ve kterém se rozhoduje o tom, zda daná osoba podle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách „bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy“, je nutno především posoudit osobnost a duševní stav dotčeného umístěného člověka. V tomto ohledu jsou si řízení o omezení svéprávnosti a řízení o zbavení osobní svobody duševně postižených osob (zejména v jeho tzv. druhé fázi) podobná a procesní záruky v nich musí být srovnatelné (tento přístup razí i judikatura ESLP – viz např. rozsudek ESLP ze dne 27. 3. 2008 ve věci *Shtukaturov proti Rusku*, stížnost č. [44009/05](#), § 66).

38. Nejvyšší soud považuje za potřebné zdůraznit, že ve vztahu k zákonné podmínce vyjádřené tak, že pacient ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní

poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, je třeba pojem „ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí“ vykládat nejen podle jeho jazykového vyjádření, ale zejména (za pomoci teleologického výkladu) tak, aby bylo dosaženo účelu, jehož zákonodárce přijetím této části právní normy sledoval. Platí totiž, že soudy se při výkladu právních předpisů nemohou omezovat na jejich doslovné znění, nýbrž jsou povinny je vykládat též podle jejich smyslu a účelu (podle jejich teleologie); vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona (srov. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 1/96](#), uveřejněné pod číslem 1/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, či nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 21/96](#), uveřejněný pod číslem 13/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu). Aplikace práva vycházející pouze z jeho jazykového výkladu je naprosto neudržitelným momentem používání práva; jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě, je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad *e ratione legis* atd.), srov. nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 33/97](#), uveřejněný pod číslem 163/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu. Z těchto závěrů ve své rozhodovací praxi vychází též Nejvyšší soud (srov. např. důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. [31 Cdo 4545/2008](#), uveřejněného pod číslem 84/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a důvody rozsudku ze dne 16. 12. 1998, sp. zn. [23 Cdo 1460/98](#), uveřejněného pod číslem 43/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, důvody rozsudku ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. [29 Odo 1343/2006](#), uveřejněného pod číslem 58/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a rozsudku ze dne 1. 6. 2016, sen. zn. [23 ICdo 19/2015](#), uveřejněného tamtéž pod číslem 99/2017, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2020, sp. zn. [32 Cdo 2101/2018](#)).

39. Ohrožení (jehož sémantický základ tvoří slovo „hrozba“) musí být ošetřujícím lékařem při přijetí pacienta dostatečně identifikováno a následně musí být v návazném rozhodnutí soudu o tom, že k převzetí (popř. k dalšímu držení) pacienta došlo ze zákonných důvodů, podrobně popsáno, není však vyloučeno – aby s ohledem na známé okolnosti – šlo o ohrožení vysoce pravděpodobné (založené na jeho tzv. potencialitě). Zákon o zdr. službách vychází z principu prevence a bylo by proti jeho smyslu s detencí vyčkávat až do doby, než pacient bude skutečně v důsledku duševní poruchy či pod vlivem omamných prostředků vykonávat činnost, kterou bezprostředně zasáhne některou ze zákonem chráněných hodnot, zejména život, zdraví nebo lidskou důstojnost. Nedávalo by kupř. rozumný smysl, aby osoba s podezřením na duševní poruchu, která vyhrožuje svému okolí vážnými následky na zdraví byla proti své vůli umístěna do zdravotního ústavu až teprve tehdy, kdy by své výhrůžky zcela nebo i jen zčásti naplnila. Řečeno jinak: detenční řízení slouží k předcházení předpokládaným závažným následkům jednání osoby s duševní poruchou (nebo jejími známky), popř. osoby pod vlivem návykové látky, a je třeba vždy podrobně a s respektem ke všem známým skutečnostem pečlivě porovnávat, jaké základní hodnoty jsou v příslušném řízení v sázce, zejména jde-li o život a zdraví samotného pacienta, popř. jiných osob, na straně jedné a právo na osobní svobodu na straně druhé.

40. Přestože si je Nejvyšší soud vědom toho, že v odborné literatuře se objevují i názory opačné, vylučující možnost pouhého potenciálního nebezpečí z dosahu detence [srov. kupř. TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman, POLICAR, Radek. Medicínské právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 57], dovolací soud vychází z toho, že je imanentní povinností státu poskytnout obecnou ochranu společnosti také před potenciálním násilným činem zjevně duševně narušeného jedince (srov. *mutatis mutandis* rozsudky ESLP ze dne 24. 10. 2002 ve věci Mastromatteo proti Itálii, stížnost č. [37703/97](#), § 69.; ze dne 15. 12. 2009 ve věci Maiorano a ostatní proti Itálii, stížnost č. [28634/06](#), § 111; nebo ze dne 17. 1. 2012 ve věci Choreftakis a Choreftaki proti Řecku, č. [46846/08](#), § 50). V rozsudku ESLP ze dne 18. 9. 2014 ve věci Blajakaj a další proti Chorvatsku, stížnost č. [74448/12](#), bylo dále vysvětleno, že jestliže (tamní pachatel) „vypadal psychicky narušený a nebezpečný sobě

a/nebo ostatním a že příslušné orgány usoudily, že je potřeba poskytnout mu lékařský dohled, kdy navíc byl ráno předmětného dne dvakrát pod kontrolou a dohledem policie, pak ohrožení života v tehdy posuzované kauze bylo reálné a naléhavé a vnitrostátní orgány o něm věděly nebo měly vědět. V takových situacích je závazkem státu podle článku 2 Úmluvy, aby vnitrostátní orgány udělaly vše, co od nich lze rozumně očekávat, aby takové riziko odvrátily (viz např. rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1998 ve věci Osman proti Spojenému království, § 116; a také Mastromatteo, cit. výše, § 74; Maiorano a ostatní, cit. výše, § 109; Choreftakis a Choreftaki, cit. výše, § 55). V tehdy judikované věci sice nešlo o detenční řízení (ač k detenci podle ESLP mělo správně dojít, viz § 130 označeného rozsudku), nicméně ESLP národním orgánům vytkl, že včas a adekvátně nereagovaly na podezřelé chování pachatele, který s odstupem na policejní stanici tvrdil, že „vše vyřeší sám“. Nelze proto souhlasit s dovolatelem, že pro rozhodování v detenčním řízení jsou významné jen izolované projevy pacienta (umístěného) v okamžiku jeho převzetí zdravotním ústavem a že lze opomíjet skutečnosti, které nastaly dříve.

41. Nejvyšší soud sdílí přesvědčení, že pojem „bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy“, se váže k hrozbě samotné (resp. ke známkám duševní poruchy) a je třeba jej interpretovat v jeho kauzálním významu. V tomto směru lze odkázat na přílehlavé závěry článku DURAJOVÁ, Zuzana, STRÍTESKÝ, Matěj: Psychiatrické detence a řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a dalšího držení – postřehy z praxe Kanceláře veřejného ochránce práv, bod 2.1., publikované v časopisu Soudce, roč. 2023, číslo 4, str. 7, kde se uvádí, že ačkoliv lékaři i soudy musí být při zkoumání podmínek pro zbavení osobní svobody obezřetní, nesmí to vést k vyprázdnění samotného účelu hospitalizace bez souhlasu, kterým je ochrana společnosti či samotného pacienta. Zkoumání podmínky bezprostřednosti je nerozdílně spjata se zkoumáním konkrétních okolností, které vedly k hospitalizaci. Naplnění bezprostřednosti je však nutné vnímat spíše jako překročení míry pravděpodobnosti, že bez intervence dojde k realizaci hrozby. K podobným závěrům dospěl veřejný ochránce práv, který ve vztahu k ustanovení § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách uvedl v připomínce uplatněné k novele tohoto zákona, že „bezprostředně neznamená jen tady a teď, ale pokud se inspirujeme například výkladem k § 21 trestního zákoníku, tak zjistíme, že slovo bezprostředně pod sebe zahrnuje i situace, kdy by k závažnému ohrožení došlo, pokud by nebylo z vnější zasaženo. Slovo bezprostředně pak nemá v řešeném ustanovení primárně časový, ale kauzální význam. (...) Slovo bezprostředně tak vyjadřuje požadavek, aby každé omezení osobní svobody v podobě hospitalizace bez souhlasu (zdravotnické detence) bylo bezprostředně propojeno s konkrétním ohrožením života nebo zdraví. Soud pak musí rozhodnout, zda je omezení osobní svobody přiměřené tomuto konkrétnímu ohrožení, toto rozhodnutí je bez bezprostředního propojení omezení a ohrožení jen s obtížemi představitelné. Nejvyšší soud tento náhled zcela sdílí.

42. Lze tak k diskutované materii ze strany Nejvyššího soudu uzavřít, že lékař, který prvotně posuzuje, zda bude pacient proti své vůli umístěn ve zdravotním zařízení, resp. soud, který následně autoritativně rozhoduje, zda k převzetí (dalšímu držení) došlo ze zákonných důvodů, jsou oprávněni a povinni přihlídnout ke všem skutečnostem, jež jsou ve vztahu k pacientovi (umístěnému) známy, zejména k tzv. anamnéze a k okolnostem, které časově uvedenému okamžiku předcházely, mohou-li mít z odborného medicinského hlediska význam pro náležité určení, zda je „bezprostředně“ přítomna duševní porucha či alespoň její známky (popř. zda je pacient pod vlivem návykové látky) a zda je současně dána i vysoká míra pravděpodobnosti, že pacient (pokud nebude umístěn ve zdravotním ústavu) závažným způsobem ohrozí sebe nebo jinou osobu zejména na životě, zdraví nebo lidské důstojnosti. Řečeno jinak: v době posuzování musí být bezprostředně přítomna hrozba nežádoucího následku, nikoliv nezbytně také její projevy. Naznačený výklad pak odpovídá i potřebám praktického života, kdy zdravotní ústav ve svém vyjádření k dovolání odpovídajícím způsobem připomíná specifika spojená s posuzováním aktuálního zdravotního stavu pacienta (vliv dříve podaných psychofarmak, změna prostředí, přítomnost policejního orgánu, užití omezujících opatření např. v

podobě spoutání, proměnlivost projevů psychického postižení v čase apod.). Restriktivní výklad pojmu „bezprostřednost“ proponovaný dovolatelem a spojovaný s obligatorní potřebou projevů psychického onemocnění výlučně v době zvažování nedobrovolné hospitalizace lékařem v příslušném zdravotním zařízení by se mohl v některých případech míjet s účelem sledovaným zákonem a vést k nepřipustnému vytěsnění zákonem předjímané ochrany ať už pacienta samotného (z hlediska individuální prevence), tak i třetích osob (z pohledu prevence generální).

43. V této souvislosti je však třeba připomenout výše uvedený dlouhodobý a ustálenou judikaturou nastolený požadavek na řádné a vyčerpávající odůvodnění soudních rozhodnutí vydaných v detenčních věcech, jež s sebou nese povinnost v důvodech rozhodnutí náležitě zhodnotit naplnění hmotněprávních podmínek ustanovení § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdr. službách. Ten se musí prosadit tím intenzivněji v situacích, kdy je o zdravotnické detenci rozhodováno na základě (příp. zčásti na základě) skutečností, které od okamžiku umístění pacienta do zdravotního zařízení dělí jistý časový odstup. Ačkoliv totiž hrozba pro pacienta či společnost může výjimečně založit splnění podmínek pro zdravotnickou detenci i tam, kde projevy této hrozby posuzovanou detenci bezprostředně časově nepředcházejí, nesmí se potencialita hrozby stát nástrojem, pomocí kterého bude přípustnost zdravotnické detence dovozována bez dalšího již ze samotné existence duševní poruchy. Takový stav by v konečném důsledku odporoval jak ustálené rozhodovací činnosti vrcholných soudů (srov. bod 31 tohoto rozsudku výše), tak úmyslu zákonodárce vyjádřenému prostřednictvím ustanovení § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdr. službách. Požadavku na zabránění svévole a zajištění dodržení povinnosti předložit velmi závažné důvody k ospravedlnění jakéhokoli omezení práv osob nedobrovolně umístěných do lékařského zařízení (srov. rozsudky ESLP ze dne 7. 4. 2022 ve věci Miklič proti Chorvatsku, stížnost č. [41023/19](#), § 65, nebo ze dne 19. 2. 2015 ve věci M. S. proti Chorvatsku (No.2), stížnost č. [75450/12](#), §§ 146-147) tak soudy v případech posuzování hrozby postrádající recentní projevy, jakož i proporcionality umístění pacienta do zdravotnického zařízení, dostojí pouze tak, že věnují pečlivému a vyčerpávajícímu odůvodnění svých závěrů zvýšenou pozornost.

44. Těmto požadavkům odvolací soud (a spolu s ním i soud prvního stupně) v napadeném rozhodnutí dostál, dovolateli se přitom prostřednictvím jediné řádně formulované dovolací otázky nepodařilo správnost napadeného rozsudku odvolacího soudu zpochybnit.

45. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání již jinak (ve smyslu § 237 nebo § 238a o. s. ř.) přípustné, dovolací soud z úřední povinnosti přihlédne též k tzv. zmatečnostním vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud existenci zmatečnostních vad nebo jiných vad řízení, jež by mohly mít vliv na věcnou správnost napadeného rozsudku neshledal, když vady namítané v dovolání ve skutečnosti napadené rozhodnutí odvolacího soudu nepostihují.

46. K (více než stroze odůvodněné) námitce, že dovolatel nebyl náležitě zhlédnut soudcem soudu prvního stupně v době, kdy byl ještě umístěn ve zdravotním ústavu, je možno uvést, že Nejvyšší soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje význam takového úkonu, který musí v zásadě provést věc rozhodující soudce. V dané věci bylo spornou otázkou, jaké kvality má takové zhlédnutí dosahovat. Vzhledem k tomu, že dovolatel nevymezil u této výhrady předpoklady přípustnosti dovolání, může se Nejvyšší soud danou problematikou zabývat jen z hlediska případných vad řízení, to však jen tehdy, pokud by taková vada mohla mít vliv na věcnou správnost napadeného rozsudku. V usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2022, sp. zn. [24 Cdo 1150/2022](#), uveřejněném pod číslem 24/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, bylo vysvětleno, že v řízení o vyslovení přípustnosti (nedobrovolného) převzetí do zdravotního ústavu, ve kterém je pokračováno za podmínek uvedených v ustanovení § 72 z. ř. s., musí soud rozhodnout nejen o tom, zda k převzetí člověka (umístěného) do zdravotního ústavu došlo ze zákonných důvodů, ale (v kladném případě) také o tom, zda tyto důvody trvaly až do doby jeho propuštění (dodatečného souhlasu s hospitalizací). V oné druhé fázi se tak

znovu (opětovně) rozhoduje o zákonnosti vlastního převzetí i dalšího držení, soud již není vázán krátkou sedmidenní lhůtou (jako ve fázi první) a znovu tak rozhoduje o stejné otázce tzv. v plné jurisdikci (včetně výsledku posuzovaného, případných svědků, hodnocení listin, včetně lékařských zpráv, a znaleckého posudku). Z uvedeného je zřejmé, že případné procesní vady první fáze detenčního řízení se z logiky věci nemohou přenášet do fáze druhé. Byl-li tak umístěný soudem prvního stupně v druhé fázi řízení v nyní projednávané věci vyslechnut a mohl-li navíc též za pomoci advokáta formulovat své procesní postoje, nemohl být učiněn současně závěr, že jím tvrzené neúplné zhlédnutí v první fázi detenčního řízení mohlo mít vliv na věcnou správnost nyní přezkoumávaného rozsudku odvolacího soudu.

47. K problematice dovozované nepřezkoumatelnosti rozsudku odvolacího soudu Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2543/2011](#), uveřejněném pod číslem 100/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vyložil, že měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele. Obdobně pak lze říci, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu dovolání – na újmu uplatnění práv dovolatele. V rozsudku ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. [32 Cdo 4096/2013](#), Nejvyšší soud dále upozornil, že povinnost soudu uvést důvody pro své rozhodnutí nemůže být chápána jako příkaz předložit detailní odpověď na každý argument (srov. také usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2009, sp. zn. [IV. ÚS 997/09](#), a z rozhodnutí Nejvyššího soudu např. usnesení ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. [32 Cdo 5197/2009](#), usnesení ze dne 19. 11. 2013, sp. zn. [22 Cdo 3189/2013](#), či rozsudek ze dne 13. 7. 2015, sp. zn. [32 Cdo 2051/2013](#)).

48. Nejvyšší soud konstatuje, že z odůvodnění napadeného rozsudku odvolacího soudu (ale i jemu předcházejícího rozsudku soudu prvního stupně) a z obsahu spisu je zřejmé, že soudy vzaly v úvahu okolnosti, které vyplynuly z provedených důkazů a přednesů účastníků, že nepominuly žádné podstatné skutečnosti, které byly provedenými důkazy prokázány nebo vyšly za řízení najevo, že učiněné skutkové závěry nejsou excesivní, ba naopak i dovolatel z nich jako ze správných v dovolacím řízení vychází. Soudy nižších stupňů se projednávanou věcí s ohledem na její předmět poctivě zabývaly, a přitom pregnantně reagovaly na všechny zásadní námítky umístěného.

49. Bez významu pro věcnou správnost napadeného rozsudku odvolacího soudu je to, jak formuloval svůj rozsudečný výrok, tedy zda napadené rozhodnutí ve smyslu § 219 o. s. ř. potvrdil toliko s upřesněním vymezení jednotlivých práv a povinností, nebo zda jej měl podle mínění dovolatele s odkazem na znění § 220 o. s. ř. změnit. Nejvyšší soud považuje v této věci za správné (a odpovídající poměření výroků soudů obou stupňů) potvrzení rozsudku soudu prvního stupně s jeho mírnou precizací, neboť tím odvolací soud vyjevil, že v zásadě považoval jím přezkoumávaný rozsudek (jeho výrok) za správný. Jde však o řešení po výtce akademické otázky, neboť z hlediska způsobu rozhodování odvolacího soudu není účastník řízení krácen na možnosti podat proti vydanému potvrzujícímu rozhodnutí dovolání, když od 1. 1. 2013 již není přípustnost dovolání svázána s potřebou tzv. diformity rozhodnutí soudu prvního a druhého stupně, nýbrž výlučně jen s tím, že jde zpravidla o rozhodnutí, jímž se odvolací řízení končí a zákon proti němu (bez ohledu na formulaci výroku odvolacího soudu) dovolání připouští. Nehledě k tomu i judikatura dovolacího soudu vycházející z přípustnosti dovolání, jak bylo založeno do 31. 12. 2012, při posuzování toho, zda jde o potvrzující či měnící rozhodnutí odvolacího soudu, uplatňovala tzv. materiální pohled, a na přípustnost dovolání usuzovala bez ohledu na to, jak bylo v té které věci rozhodnutí odvolacího soudu

formulováno. Dovolací soud proto v postupu odvolacího soudu kritizovaném umístěným neshledal vadu, natož takovou, která by mohla mít vliv na věcnou správnost přezkoumávaného rozhodnutí odvolacího soudu.

50. Z řečeného se tak podává, že v hranicích otázek vymezených v dovolání se umístěnému nepodařilo zpochybnit správnost právního posouzení, z něhož vycházel odvolací soud. Protože nejsou dány důvody ani pro změnu, ani pro zrušení napadeného rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud, vycházející ze znění § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř., podané dovolání, pokud směřovalo proti rozsudku odvolacího soudu, jako nedůvodné zamítl.